

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, अधिकृत नवौँ तह, उपसचिव
पदको खुला र अन्तरसेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

भाग १- लिखित परीक्षा

भाग २ - अन्तर्वार्ता

पूर्णाङ्क:-२००

पूर्णाङ्क:-३०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

पत्र	विषय	खण्ड	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या	अङ्क भार	समय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क
प्रथम	प्रशासन र व्यवस्थापन र सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय	(क) प्रशासन र व्यवस्थापन	छोटो छोटो उत्तर	१०	१० प्रश्न × ५ अङ्क = ५० अङ्क	१.३० घन्टा	५०	४०
		(ख) सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय	लामो उत्तर	५	५ प्रश्न × १० अङ्क = ५० अङ्क	१.३० घन्टा	५०	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धी प्राविधिक विषय		विश्लेषणात्मक समीक्षा	४	४ प्रश्न × १५ अङ्क = ६० अङ्क	३ घन्टा	१००	४०
			विश्लेषणात्मक र समाधानमूलक उत्तर	२	२ प्रश्न × २० अङ्क = ४० अङ्क			

द्रष्टव्य:

- यस पाठ्यक्रम अनुसार दुई पत्रको लिखित परीक्षा लिइनेछ ।
- माथि उल्लेखित सबै सेवा अन्तरगतका समूह /उपसमूहहरुको पाठ्यक्रमको **प्रथम पत्र खण्ड(क)** को विषयवस्तु एउटै हुनेछ, तर **प्रथमपत्र खण्ड (ख)** र **द्वितीयपत्र** सेवा,समूह सम्बन्धी पाठ्यक्रम समूह अनुरूप फरक फरक हुनेछ ।
- प्रथमपत्र खण्ड (क)** को लिखित परीक्षा सेवागत रुपमा अर्थात् एउटा सेवा अन्तर्गतका समूह/उपसमूहका लागि संयुक्त रुपमा एउटै प्रश्नपत्रबाट एकैदिन वा छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट छुट्टाछुट्टै दिन पनि हुन सक्ने छ भने **प्रथमपत्र खण्ड (ख)** को परीक्षा समूह/उपसमूह अनुसार एकैदिन वा अलग अलग दिन छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट हुनेछ । यसैगरी **द्वितीयपत्र**को परीक्षा पनि समूह/उपसमूह अनुसार एकैदिन वा अलग अलग दिन छुट्टाछुट्टै प्रश्नपत्रबाट हुनेछ ।
- प्रथमपत्र खण्ड (क)** को लागि एउटा मात्र उत्तरपुस्तिका हुनेछ भने **प्रथमपत्र खण्ड (ख)** र **द्वितीयपत्र**का प्रत्येक प्रश्नका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरु हुनेछन्।
- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ ।
- यथासम्भव प्रश्नहरु नेपालको सन्दर्भमा सोधिने छन्।
- समस्या समाधानका उत्तर आवश्यकता अनुसार निम्नानुसार चार भागमा विभाजन गरी प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ ।
 (क) पहिलो भागमा समस्याका पहिचान ।
 (ख) दोस्रो भागमा समस्या समाधानका लागि मौजुदा सरकारी नीति र कार्यक्रम ।
 (ग) तेस्रो भागमा समस्या समाधानका लागि सुझाव ।
 (घ) चौथो भागमा सुझाव कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने ठोस तरिका ।
- यस पाठ्यक्रममा जेसुकै लेखिएको भएतापनि पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियमहरु परीक्षाका मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेका सम्झनु पर्दछ ।
- प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र द्वितीय चरणको अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ।
- पाठ्यक्रम लागु मिति - २०८१।०८।१० गते देखि ।

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, अधिकृत नवौँ तह, उपसचिव
पदको खुला र अन्तरसेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथमपत्र: खण्ड (क) प्रशासन र व्यवस्थापन

अङ्क-५०

१. राज्य र सरकार

- १.१ व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिका बीचको अन्तरसम्बन्ध
- १.२ सार्वजनिक नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन
- १.३ नेपालको वर्तमान संविधान
- १.४ संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको अन्तरसम्बन्ध तथा समन्वय
- १.५ मधेश प्रदेश सभा/मधेश प्रदेश सरकार

२. सार्वजनिक प्रशासन

- २.१ सार्वजनिक प्रशासनको अवधारणा
- २.२ कर्मचारी प्रशासनका आधारभूत पक्षहरू
- २.३ आर्थिक प्रशासन - बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन

३. व्यवस्थापन

- ३.१ व्यवस्थापनको अवधारणा
- ३.२ व्यवस्थापनमा नेतृत्व, उत्प्रेरणा, नियन्त्रण र समन्वयको महत्व
- ३.३ व्यवस्थापन सूचना प्रणाली

४. विकासका आयामहरू

- ४.१ विकास प्रशासनको अवधारणा
- ४.२ विकासमा जनसहभागिता
- ४.३ आवधिक योजना
- ४.४ दिगो विकास
- ४.५ बिकेन्द्रीकरण
- ४.६ गरीबी निवारण
- ४.७ सुशासन
- ४.८ विकासमा गैरसरकारी संस्थाको भूमिका
- ४.९ जनसंख्या र बसाँईसराई

५. लोकतन्त्र र मानव अधिकार

- ५.१ लोकतन्त्र र समावेशीकरण
- ५.२ कानूनी राज्य
- ५.३ मानव अधिकार
- ५.४ लैङ्गिक सवाल (Gender Issues)
- ५.५ आरक्षण र सकारात्मक विभेद
- ५.६ प्रतिनिधित्वको सिद्धान्त र समानुपातिक प्रतिनिधित्व
- ५.७ निर्वाचन प्रणाली, निर्वाचन चक्र र निर्वाचन व्यवस्थापन

६. नेपाली समाज र यसको बनोट

- ६.१ नेपालका विविध जात/जाति/वर्ग/समुदायहरूको सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र धार्मिक अवस्था र रहनसहन
- ६.२ आदिवासी, जनजाती, मधेशी, दलित, अपाङ्ग र महिलाहरूको वर्तमान अवस्था, उत्थानका प्रयासहरू, समस्या, समाधान र सम्भावनाहरू

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, अधिकृत नवौँ तह, उपसचिव
पदको खुला र अन्तरसेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र - खण्ड (ख) सेवा समूह सम्बन्धी सामान्य विषय

अङ्क-५०

१. निजामती सेवाको व्यवस्थापन सम्बन्धी

- निजामती सेवा ऐन, २०४९ र निजामती सेवा नियमावली, २०५० (संशोधन सहित)
- कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ (कार्यक्षेत्र, विधि र प्रकृया एवम् असर)
- प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७७/प्रदेश निजामती सेवा नियमावली, २०७९
- स्थानीय सेवा(गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०८१
- नेपाल शिक्षक सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति सम्बन्धी) नियमहरु, २०५०
- प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६/प्रदेश लोक सेवा आयोग नियमावली, २०७८

२. सार्वजनिक सेवाको व्यवस्थापन सम्बन्धी

- सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा नियमावली, २०६४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तिय उत्तरदायीत्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७
- मधेश प्रदेश आर्थिक ऐन २०८१
- प्रदेश खर्च मापदण्ड निर्देशिका

३. सार्वजनिक सेवामा समन्वय सम्बन्धी

- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (कार्यक्षेत्र, एवम् असर)
- संघ, प्रदेश र स्थानिय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७

४. शिक्षा प्रणालीको व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन

- शिक्षा ऐन, २०२८(संशोधन सहित) र शिक्षा नियमावली, २०५९ (संशोधन सहित)
- अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा नियमावली, २०७७
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् ऐन, २०४५
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (कार्यक्षेत्र, विधि र प्रकृया एवम् असर)
- राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६
- विश्वविद्यालय अनुदान आयोग ऐन, २०५०
- विश्वविद्यालयहरुका ऐनहरु (औचित्य, उद्देश्य, संगठन, संरचना, प्रमुख विशेषताहरु)
- शिक्षक सेवा आयोग नियमावली २०५७

५. शिक्षामा नीतिगत व्यवस्था सम्बन्धी

- चालु आवधिक योजनामा शिक्षा
- शिक्षा नीति, २०७६ र राष्ट्रिय विज्ञान तथा नवप्रवर्तन नीति, २०७६
- दिगो विकास लक्ष्य राष्ट्रिय कार्यढाँचा र शिक्षा सम्बन्धी लक्ष्य, सूचक र दिगो विकास लक्ष्यको स्थानियकरण

६. शिक्षामा सञ्चालित मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरु

- विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमका क्षेत्रमा संचालित कार्यक्रमहरु (उद्देश्य, लक्ष्य, कार्यक्रम, क्षेत्र तथा लक्ष्याङ्क)
- उच्च शिक्षाको क्षेत्रमा संचालित कार्यक्रमहरु(उद्देश्य, लक्ष्य, कार्यक्रम, क्षेत्र तथा लक्ष्याङ्क)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, अधिकृत नवौँ तह, उपसचिव
पदको खुला र अन्तरसेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र – प्राविधिक विषय

1. Educational Policies and Planning

- 1.1 Formulation of educational policies
- 1.2 Issues related to educational policies
- 1.3 Analysis of educational policies vis 'a vis the issues
- 1.4 Assessment of trends of policy implementation
- 1.5 Educational Management Information System
- 1.6 Formulation of educational plans
- 1.7 Different approaches to, tools and techniques of educational planning
- 1.8 Micro level planning
- 1.9 Issues in educational planning (expanding access, improving quality and Enhancing efficiency of the system)

2. School curriculum and assessment

- 2.1. Principles of curriculum development
- 2.2. Issues associated with curriculum development (inclusion of local elements, language policy)
- 2.3. Design, development and delivery of curricular materials
- 2.4. Instructional Design and management
- 2.5. Approaches to and practices of assessing student achievement
- 2.6. Problems and issues associated with the management of examinations

3. Teacher Management and development

- 3.1. Planning for teacher requirement
- 3.2. Teacher personnel management
- 3.3. Teacher licensing
- 3.4. Different models and practices of promotion and career development
- 3.5. Approaches to training and professional development
- 3.6. Teacher management issues in the context of decentralized management of education

4. School governance

- 4.1. Concept of school governance
- 4.2. Concept of learning organization
- 4.3. Centralized Vs decentralized school governance
- 4.4. Principles of and mechanism for accountability in educational management
- 4.5. Modalities for stakeholder participation in school management
- 4.6. Governance of higher secondary education

5. Financing in education

- 5.1. Approaches to financing of education system
- 5.2. Resource targeting to the special needs-groups
- 5.3. Different issues in the financing of education
- 5.4. Cost-sharing
- 5.5. Private sector involvement in education and its implications
- 5.6. Support of development partners in education

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, अधिकृत नवौँ तह, उपसचिव
पदको खुला र अन्तरसेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 5.7. Project based funding and its implications
- 5.8. Priorities for resource allocations among different sub-sectors of education
- 5.9. Trends of educational financing in Nepal

6. Higher education and its management

- 6.1. Human-resource requirement and roles of higher education
- 6.2. Issues associated with the management of higher Education-Quality/Relevance, Access/Equity, and Efficiency
- 6.3. Dynamics of autonomy and accountability in the management of higher education
- 6.4. Financing of higher education
- 6.5. Modalities of public-private partnership in higher education
- 6.6. Models of university education (deemed, open, affiliation)
- 6.7. Roles of University Grant Commission (UGC)

7. Management of Technical Education (TE) and Vocational Training (VT)

- 7.1. Assessment of human-resource requirement
- 7.2. Technical education and employment promotion
- 7.3. Poverty alleviation and vocational training
- 7.4. Management of TE and VT
- 7.5. Design and delivery of TE and VT
- 7.6. Financing of TE and VT
- 7.7. Partnership with private sector in the provision of TE and VT
- 7.8. Issues associated with the management of TE and VT

8. Management of Non-Formal Education

- 8.1. Concept and approaches to Non-Formal Education (NFE)
- 8.2. NFE program its link with poverty alleviation and people empowerment
- 8.3. Community Learning Centre (CLC) and its contributions for rural development
- 8.4. Modalities in the delivery of NFE
- 8.5. Use of Media in the delivery of NFE
- 8.6. Role of central government, local government, NGOs/CBOs and local community in the management of NFE
- 8.7. Issues associated with the management of NFE

9. Quality and efficiency in the delivery of educational services

- 9.1. Perspectives of quality education
- 9.2. Defining and measuring quality in educational services
- 9.3. Mechanism for improving quality (Supervision, Monitoring, Follow up support)
- 9.4. Efficiency in the provision of educational services

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश
शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, अधिकृत नवौँ तह, उपसचिव
पदको खुला र अन्तरसेवा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

10. Research and development in education

- 10.1. Different approaches to educational research
- 10.2. Purposes of research in education (formative and summative)
- 10.3. Use of research in policy formulation, planning and program development
- 10.4. Role of educational research in bringing innovation in educational programs
- 10.5. Assessment of findings and implementation of national research studies in education sector

11. Enhancing institutional capacity for effective service delivery

- 11.1. National education management system
- 11.2. Assessment of effectiveness of existing institutional arrangement
- 11.3. Effective utilization of institutional capacity
- 11.4. Requirement and models of Human resource development
- 11.5. Sustainability in institutional arrangement and human resource development

12. Recent trends in education

- 12.1. Democracy and education
- 12.2. Equality of educational opportunity and results
- 12.3. Global perspectives in education (diversity education, peace education, tolerance, etc.)
- 12.4. Promotion of local knowledge base and local technology
- 12.5. Localization of educational management (Establishing school-community bond)
- 12.6. Modern technology in education

13. Crosscutting issues in education

- 13.1. Gender in education
- 13.2. Child right and education
- 13.3. Poverty alleviation and education
- 13.4. Special Needs Education
- 13.5. All-round development of children and provision of ECD programs
- 13.6. Participation of females and special need-groups in educational management
- 13.7. Distance and Open Learning (DOL)
- 13.8. Education and Sports: Holistic personality development
- 13.9. Civic Education